

МАТЕРИЈАЛНА И ДУХОВНА КУЛТУРА СРБА У МУЛТИЕТНИЧКИМ СРЕДИНАМА И/ИЛИ ПЕРИФЕРНИМ ОБЛАСТИМА

У организацији Филозофског факултета Универзитета у Нишу, Студијског програма српски и хрватски језик и књижевност Филолошког, историјског и теолошког факултета Западног универзитета у Темишвару и Центра за научна истраживања и културу Срба Савеза Срба у Румунији са седиштем у Темишвару, на Филозофском факултету у Нишу, 16–17. октобра 2015. године, одржан дводневни међународни научни скуп под називом *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима*.

Скуп се под истим именом организује по други пут, а помену-та основна тема, која дозвољава приступ са становишта различитих научних области (историја, етнографија и етнологија, књижевност, језик, методика наставе језика, социологија), окупила је научне раднике, махом из Србије и Румуније, први пут у октобру 2014. године у Темишвару. Резултат тог првог окупљања је часопис *Исходишта*, који је објављен 2015. године у сарадњи Савеза Срба у Румунији и Филозофског факултета у Нишу. Идеја за покретање часописа и скупова који ће сваком броју претходити, потекла је од Центра за научна истраживања и културу Срба Савеза Срба у Румунији, са основним циљем да се опише, проучи и тиме сачува од нестајања духовна и материјална култура Срба из румунског Баната, али и из осталих српских енклава у Румунији. Од интереса су контакти и различити утицаји и у другим пограничним и мултиетничким областима у којима живе Срби.

На отварању другог по реду скупа говорили су проф. др Горан Максимовић, декан Филозофског факултета у Нишу, проф. др Дана Перчек, декан Филолошког, историјског и теолошког факултета Западног универзитета у Темишвару и инж. Огњан Крстић, председник Срба Савеза Срба у Румунији, који је том приликом декану Филозофског факултета уручио *Захвалницу* Савеза Срба из Румуније. Промовисан је и први број часописа *Исходишта*, а на промоцији су говорили проф. др Михај Радан, проф. др Јордана Марковић и доц. др Данијела Поповић Николић.

Пленарна излагања имали су проф. др Михај Радан, редовни професор са Западног универзитета у Темишвару и проф. др Љубиша Митровић, професор емеритус Филозофског факултета у Нишу.

Проф. Радан, један од покретача скупа и часописа, у свом реферату *О карашевским и алмашким обичајима и обредима. Компаративна студија* настојао је да открије узроке заједничких црта у годишњим обичајима и веровањима Срба Карашевака и њихових суседа Румуна из Алмашке долине. Проф. Митровић је у свом излагању *Улога српске интелектуалне дијаспоре у очувању културног идентитета и афирмацији интереса Србије* истакао улогу интелектуалне дијаспоре

у очувању културног идентитета, у развоју националне привреде и у промоцији Србије у свету, као и улогу српске мањине у суседним земљама, која доприноси разумевању и сарадњи на Балкану.

У радном делу скупа изложена су још 22 реферата, највише из дијалектологије и етнографије, мада их је било везаних и за историју, историју језика и књижевности, као и за методiku наставе српског језика као нематерњег.

Реферат проф. Живе Милина (Темишвар) бавио се представљањем читаве географске области у дијаспори, Банатске Црне Горе, њеног становништва, њиховог језика и системом имена (*Банатска Црна Гора. Историја, Говор. Ономастика*). Ова географска област простире се североисточно од Темишвара и чине је насеља Краљевац, Лукаревац, Петрово Село и Станчево. У прошлости је била насељена претежно Србима, да би за последњих 150 година становништво постало мешовито. Аутор се осврнуо на историју ове области од првих помена насеља у писаним споменицима, на говор – који је шумадијсковојвођански са незамењеним старим јатом, као и на ономастику, која је углавном српска, мада има топонима и антропонима мађарског и румунског порекла.

Проф. Октавија Недељку и Лидија Чолевић (Букурешт) говориле су о Србима у Букурешту (*Срби у Букурешту. Опиту приказ*), о њиховом књижевном и културном деловању кроз време, сталној повезаности са Србима из матице, а дале су и преглед институција у којима се негују српска култура и језик.

Реферати Кристине Митић (Ниш) и Миљане Радмиле Радан Ускату (Темишвар) бавили су се етнографским темама.

Излагање Кристине Митић *Обичаји српске заједнице у Румунији (традиционално, старо, обновљено, ново)*, осмишљено је као преглед обичаја Срба у Румунији („срећни дани“, Покладе, Врбица, Ускрс, Духови, Ђурђевдан, Спасовдан, Ивањдан, слава, литије и др.), дат на основу одговарајуће литературе. Успостављене су и паралеле са сличним обичајима Срба у матици (претежно јужна и источна Србија).

Миљана Радмила Радан Ускату припремила је реферат *Сличности у свадбеном обичају Карашевака и румунских Алмажана – доказ о карашевско-алмашком суживоту у прошлости*, у коме се детаљном анализом обреда и свадбене терминологије закључује да су сличности резултат суживота у средњем веку, али и асимилације Карашевака од стране Алмажана.

Из области опште и националне историје саопштена су два реферата.

Калин Тимок (Темишвар), у раду о менталитету римског императора Галеријуса и политичкој мисли позног четвртог века у Римском царству (*The Mentality of Roman Emperor Galerius and the Political Thinking in the Late 4-th Century of the Roman Empire*), детаљно се бавио личношћу римског императора Галерија, пореклом са Дунавског лимеса, који је остао запамћен, између осталог, и по томе што је пред смрт издао указ о толеранцији према хришћанима, као и по томе што је саградио Ромулијану.

О историји Срба у Румунији (*Српско племство из Баната у другом православним земљама*) говорио је др Саша Јашин, јереј (Темишвар), осветливши судбину потомака српских племићких породица, који су, успостављањем родбинских веза, живели у другим православним срединама ван Баната (Влашка, Молдавија, Русија), што је омогућило чување њиховог социјалног положаја и утицаја.

Књижевно-историјском проблематиком бавио се Стеван Бугарски (Темишвар), који је сагледао разноврсно књижевно стваралаштво Срба са простора Баната и Поморишја, учесника у Првом светском рату (Слободан Костић, Радивој Фенлачки, Андрија Особин, Жива Попов, Јоца Огњанов и др.), у реферату под насловом *Светски рат 1914–1918 у књижевности Срба у Румунији*.

Љубомир Степанов (Темишвар) подсетио је у свом раду *О првом српско-румунском речнику кетфељског проте Милана Николића* на почетке српско-румунске лексикографије. Први српско-румунски речник урађен је аматерски, за потребе рада у приватној гимназији у Кетфељу 1935. године, а сачинио га је прота Милан Николић.

Већина реферата изложених на Скупу обрађивала је различита питања у вези са народним говорима из пограничних области.

Саша Митровић (Темишвар) припремио је реферат о антропонимији у области Ђердапске клисуре (*Разматрање српске антропонимије у области Ђердапске клисуре*), у коме се, на основу списка властитих имена добијеног из црквених књига из српске православне цркве у селу Мачевићи, анализира етимолошка, фонетска и морфолошка структура властитих имена, страни утицаји у антропонимији, као и односи антропонимије и топонимије.

Проф. Радивоје Младеновић (Крагујевац) у истоименом реферату, бавио се дативом у говорима метохијско-косовско-северношарпланинског ареала, у коме је, између осталог, скренуо пажњу на чување флексивног датива у значењу намене и посесије у овим областима, иначе захваћеним аналитизмом, као и на старије и новије флективне облике датива множине.

Бојана Вељовић (Крагујевац) говорила је о временској употреби императива у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице, који се користи за поновљене радње, вршене у прошлости по навици, по неком устаљеном реду. Издвојени су синтаксичко-семантички типови овакве употребе императива, стилистички и прагматички услови појаве, као и веза такве употребе са конфесионалном припадношћу говорника.

Издагање Татјане Трајковић (Ниш) под насловом *Изофоне и изоморфе на југу Србије*, скренуло је пажњу на говор Прешева у пограничном подручју Србије према Македонији, где се јавља већи број фонетских и морфолошких изоглоса, што се може уочити компаративним проучавањем овога говора и суседних говора Пчиње и Куманова.

Бранимир Станковић (Ниш) у реферату *Имперфекат и перфекат у дијалектима српског и у македонском језику* анализирао је граматикализацију употребе ова два времена у шумадијско-војвођанском и призренско-тимочком дијалекту српског језика, као и у македонском језику у зависности од евиденцијалности. Имперфекат се везује за го-

ворење о догађајима којима је говорник присуствовао, а перфекат за догађаје за које се чуло или сазнало из других извора.

Рад Маје Вукић (Ниш) – *Синтакса у монографијама из области дијалектологије српског језика* – указао је на слабију обрађеност синтаксичког нивоа, нарочито синтаксе сложене реченице, у дијалектолошким монографијама, са посебним освртом на студије о периферним говорима.

Историјом језика бавила су се излагања Надежде Јовић, Ирене Цветковић Теофиловић, Јелене Стошић и Јање Димитријевић.

Надежда Јовић (Ниш) и Ирена Цветковић Теофиловић (Ниш) обрадиле су различите језичке слојеве путописа *Поклоњеније гробу Господњу*, који је 1734. године сачинио Банаћанин Андреј Петковић. Ирена Цветковић Теофиловић је у реферату *О лексици у путопису Андреја Петковића из 1734. године* посебно истакла употребу турцизама, док је Надежда Јовић анализирао морфолошке одлике рукописа, српскословенске и српске народне, чији удео варира у различитим деловима текста у зависности од тематике.

За простор Баната везан је и рад Јелене Стошић (Ниш) *Славенизми у Банатском алманаху*, првом часопису који је излазио у Темишвару на српском језку под уредништвом Димитрија Тирола. За ову прилику обрађена су годишта 1827. и 1828.

Реферат Јање Димитријевић (Темишвар) *Елементи народног језика у преписци Вука Караџића (1826 –1828)* описао је графију и ортографију дела Вукове преписке са циљем да се још боље упозна његова азбучна реформа, први пут представљена у *Рјечнику* из 1818.

Говором младих са различитих аспеката, а уз уважавање мултикултуралности бавила су се четири рада.

Проф. Јордана Марковић (Ниш) говорила је о *Мултикултуралности у жаргонизмима* на материјалу говора младих из Србије и Бугарске објављеном у речницима жаргонизама и закључила да су путеви уласка појединих жаргонизама из енглеског у оба језика исти, док су разлике одраз друштвено-историјских околности.

Проф. Марина Јањић (Ниш) припремила је реферат под насловом *Језик компјутера у говору ученика – методички аспекти*, у коме је указала на све већи број англицизама у говору младих, подстакнут употребом информационих технологија и глобализацијом. Сматра да се на говор младих, пре свега ученика, може утицати кроз наставу српског језика и књижевности, тиме што ће се они мотивисати да се служе српским стандардом.

Реферат Иване Митић, Марије Стефановић и Бранимира Станковића (Ниш) – *Синтакса и семантика српског језика као Л2 у мултиетничком окружењу* – тицао се природе грешака које се јављају приликом савладавања српског стандарда код младих Албанаца у Бујановцу. Разматран је социолингвистички и лингвистички аспект учења српског језика као нематерњег и понуђене су могућности за превазилажење тешкоћа.

Излагање Тамаре Ћирић и Марије Синђић (Ниш) под насловом *Истраживање учења „српског језика као завичајног“ између младих*

из дијаспоре и матице бавило се пројектом учења српског језика као завичајног, чији су реализатори били апсолвенти Србистике са Филозофског факултета у Нишу и заинтересовани млади из дијаспоре, који, углавном, нису имали прилику да на други начин уче завичајни језик.

Рад скупа симболично је завршен другог дана посетом манастиру Липовац.

Остаје да реферати изложени на скупу постану доступни широј научној јавности објављивањем у другом броју часописа *Исходишта*, чији се излазак из штампе очекује током 2016. године, а треће окупљање са темом *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима* планирано је за октобар 2016. године у Темишвару.

Надежда Д. Јовић